

Piotr Gabryjończyk✉, Jan Zawadka

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Polityka samorządu województwa mazowieckiego w zakresie wspierania aktywności fizycznej jego mieszkańców

Streszczenie. Celem opracowania jest przybliżenie polityki samorządu województwa mazowieckiego w zakresie wspierania aktywności fizycznej jego mieszkańców. W większości regionalnych dokumentów planistycznych o charakterze ogólnym aktywność fizyczna mieszkańców województwa nie jest traktowana jako obszar priorytetowy. Zupełnie inaczej kwestia ta wygląda w programach dotyczących turystyki, gdzie położono wyraźnie większy nacisk na promowanie takiej aktywności. Na poziomie regionalnym opracowano ponadto kilka dokumentów dotyczących działań w zakresie upowszechniania aktywności fizycznej wśród wybranych grup społecznych, w tym przede wszystkim wśród seniorów. Także władze Warszawy podejmują liczne działania aktywizujące mieszkańców w zakresie rekreacji ruchowej. Na szczególną uwagę zasługuje program „Sport blisko domu do 2025 roku”. Jego celem jest zapewnienie różnorodnych miejsc aktywności fizycznej, oferowanie zajęć sportowych i rekreacyjnych, a także informowanie o możliwościach treningowych i tym samym zachęcanie mieszkańców do ruchu i ćwiczeń.

Słowa kluczowe: aktywność fizyczna, samorząd wojewódzki, Mazowsze, dokumenty planistyczne

Wstęp

W ostatnich latach problematyka niedostatecznej aktywności fizycznej współczesnych społeczeństw staje się częstym tematem dyskursu publicznego. Efektem tego są liczne audycje i programy w mediach, ale również raporty, badania i towarzyszące im teksty naukowe, głównie skupiające się na pozytywnym wpływie aktywności ruchowej na zdrowie fizyczne i psychiczne (np. Kościuszuk, 2016, s. 781–787; Szumiec, 2016, s. 133–156; Panasiuk, Krajewska-Kułak i Okurowska-Zawada, 2018, s. 665–668; Gieroba, 2019, s. 153–159).

Zgodnie z definicją Światowej Organizacji Zdrowia (ang. *World Health Organization* – WHO) aktywność fizyczna to każdy ruch ciała (czyli zarówno w pracy, jak i poza nią) wywołany przez mięśnie szkieletowe, który wymaga wydatku energetycznego (WHO, 2022). Od kilkunastu lat, w świetle oficjalnych dokumentów państwowych, aktywność fizyczna jest de facto zrównana ze sportem, w Ustawie o sporcie zapisano bowiem, że „sportem są wszelkie formy aktywności fizycznej, które przez uczestnictwo doraźne lub

Piotr Gabryjończyk ORCID: 0000-0002-8815-9723; Jan Zawadka ORCID: 0000-0003-1979-0607

✉ piotr_gabryjonczyk@sggw.edu.pl

zorganizowane wpływają na wypracowanie lub poprawienie kondycji fizycznej i psychicznej, rozwój stosunków społecznych lub osiągnięcie wyników sportowych na wszelkich poziomach” (Ustawa o sporcie, 2010, s. 1). Definicja ta, mocno nieprecyzyjna, niestety stwarza możliwości bardzo szerokiej interpretacji zjawiska aktywności fizycznej, co tym bardziej utrudnia jego analizę i oddzielenie od działań czysto sportowych.

Odpowiednia aktywność fizyczna generuje liczne korzyści, m.in. zapobiega powstawaniu i pomaga w leczeniu chorób niezakaźnych, tj. cukrzycy, nowotworów i chorób układu krążenia, usprawnia proces myślowy i nauki, redukuje objawy depresji czy poprawia ogólne samopoczucie (WHO, 2022). Mimo tego w skali globalnej już co czwarty dorosły na świecie ma mniejszą aktywność fizyczną niż zalecana, a aż 80% globalnej populacji osób nastoletnich jest niewystarczająco aktywnych fizycznie (WHO, 2022). Również w Polsce wśród dzieci i młodzieży można dostrzec długookresowy trend obniżającej się aktywności fizycznej, która w sposób niewystarczający upowszechniana jest na poziomie centralnym i samorządowym (Zembura i in., 2022, s. 27).

Rosnący udział technologii w życiu człowieka upraszcza lub eliminuje wiele codziennych, często żmudnych czynności. Niestety przyczynia się tym samym do zaniku aktywności fizycznej, a w rezultacie także rozwoju chorób cywilizacyjnych (Drygas i in., 2021, s. 31–48), generując problemy dla całego społeczeństwa. Z tego też względu kluczowe zdaje się uświadamianie i pobudzanie potrzeby aktywności fizycznej już od najmłodszych lat – przekazanie dzieciom i młodzieży właściwych wzorców postępowania i podejścia do ruchu, ćwiczeń fizycznych powinno być traktowane jako inwestycja, której przyszłymi beneficjentami staną się nie tylko adresaci tych działań, ale i cała społeczność, w ramach której funkcjonują. W tym kontekście trzeba jednak podkreślić, że ma to szansę powodzenia i stworzenia rzeczywistej profilaktyki chorób cywilizacyjnych tylko przy spełnieniu kilku istotnych warunków, przede wszystkim promocji aktywności fizycznej w społeczeństwie, stworzeniu realnego dostępu do nowoczesnej infrastruktury sportowej i poprawie jakości edukacji w zakresie wychowania fizycznego (Gajewska, Lewtak i Urban, 2021, s. 145). Skala, zasięg i koszty tych działań są zaś na tyle duże, że wymagają przemyślanych rozwiązań i środków ze strony decydentów każdego szczebla władzy, nie tylko samorządowej, ale i centralnej.

Celem pracy było ukazanie polityki władz samorządowych województwa mazowieckiego (rozumianej przez pryzmat formalizacji celów i działań zapisanych w różnych dokumentach planistycznych) w zakresie promowania i wspierania aktywności fizycznej mieszkańców regionu (m.in. poprzez rozwój odpowiedniej infrastruktury).

Przegląd literatury

Samorząd terytorialny to sposób organizowania się funkcjonującej w pewnych granicach społeczności, dzięki któremu mieszkańcy otrzymują legitymizację do realizacji istotnych dla nich spraw i rozwiązywania dotyczących ich problemów (Matwiejuk, 2014, s. 313). Stanowi on zatem podstawę systemu demokratycznego państwa (Gołębiowska, Zientarski i Stępień, 2016, s. 15). Warto jednak podkreślić, że w Polsce władza lokalna ma charakter dualny, a zatem działania samorządu terytorialnego wspierane są przez podległą ministrom administrację rządową, wykonującą część zadań lokal-

nych (Gołębiowska, Zientarski i Stępień, 2016, s. 16). Samorząd terytorialny w Polsce ma strukturę trójszczeblową, choć zgodnie z Konstytucją RP jego podstawową jednostką jest gmina (Konstytucja RP, 1997, s. 37). Pozostałe szczeble nie są wymienione w ustawie zasadniczej, zgodnie z jej zapisami możliwe jest jednak tworzenie innych jednostek samorządu lokalnego i regionalnego na podstawie ustaw (Konstytucja RP, 1997, s. 37). W Polsce są to powiat (pośrednia forma samorządu) i województwo (najwyższa forma samorządu), przy czym jednostki te nie są podległe hierarchicznie, a rozdzielenie ich kompetencji sprawia, że funkcjonują niezależnie od siebie (Gołębiowska, Zientarski i Stępień, 2016, s. 25).

Zgodnie z artykułem 6. Ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa, samorząd ten „wykonuje określone ustawami zadania publiczne w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność” (Ustawa o samorządzie województwa, 1998, s. 2). Zakres jego dokładnej działalności, ujęty w artykule 14. ww. ustawy, jest bardzo szeroki, jednak w zakresie aktywności fizycznej obejmuje m.in. zadania związane z promocją i ochroną zdrowia oraz kulturą fizyczną i turystyką (Ustawa o samorządzie województwa, 1998, s. 11–12). Warto przy tym zwrócić uwagę, iż zgodnie z zapisami wspomnianej ustawy samorząd podczas opracowywania strategii rozwoju województwa, jak również realizacji regionalnej polityki rozwojowej, jest zobligowany do współpracy nie tylko z miejscowymi jednostkami lokalnego samorządu terytorialnego czy organizacjami pozarządowymi, ale również administracją rządową, a szczególnie z wojewodą (Ustawa o samorządzie województwa, 1998, s. 10).

Organami samorządu województwa są sejmik i zarząd województwa (Ustawa o samorządzie województwa, 1998, s. 12), a ten pierwszy może powoływać spośród swojego grona stałe i doraźne komisje do wykonywania określonych zadań, których funkcjonowanie jest regulowane przez statut województwa (Ustawa o samorządzie województwa, 1998, s. 29). Zgodnie z tym ostatnim dokumentem jedną z komisji stałych, powołanych przez Sejmik Województwa Mazowieckiego, jest Komisja Zdrowia i Kultury Fizycznej (Uchwała nr 145/09, 2009, s. 7). Do zakresu jej działania należą w szczególności sprawy promocji i ochrony zdrowia oraz kultury fizycznej i sportu (Komisje Sejmiku, 2023). Aktualnie (2023 r.) komisja ta liczy 9 członków, w tym przewodniczącego i dwóch wiceprzewodniczących (Komisje Sejmiku, 2023).

Metody badań

W artykule przedstawione zostały cele i działania zapisane w dokumentach planistycznych władz samorządu terytorialnego województwa mazowieckiego, wyznaczane i podejmowane na rzecz rozwoju aktywności fizycznej mieszkańców oraz niezbędnej do tego infrastruktury.

Problematykę badań odzwierciedlono w następujących pytaniach badawczych:

- 1) Czy i w jakim stopniu problematyka aktywności fizycznej jest widoczna w ogóle dokumentów planistycznych samorządu terytorialnego województwa mazowieckiego?
- 2) Czy na szczeblu samorządu terytorialnego województwa mazowieckiego istnieją dokumenty planistyczne dedykowane wyłącznie problematyce aktywności fizycznej, a jeśli tak, to jaki jest ich zakres?

- 3) Czy i w jakim stopniu problematyka aktywności fizycznej jest łączona z kwestiami rozwoju i popularyzacji turystyki w dokumentach planistycznych samorządu terytorialnego województwa mazowieckiego?
- 4) Jak na tle polityki w zakresie rozwoju aktywności fizycznej mieszkańców na szczeblu regionalnym wyglądają plany i działania realizowane przez władze Warszawy, najważniejszego w województwie ośrodka miejskiego?

Na potrzeby opracowania wykorzystano wtórne źródła informacji, obejmujące literaturę dotyczącą aktywności fizycznej i jej znaczenia w życiu człowieka, samorządu regionalnego i jego roli w kształtowaniu i realizacji polityki regionalnej, a także opracowań o charakterze planistycznym i strategicznym oraz aktów prawa miejscowego dotyczących rozwoju infrastruktury rekreacyjnej i promowania aktywności fizycznej wśród mieszkańców województwa mazowieckiego i Warszawy.

Wyniki badań

Uwzględniając przytoczoną wcześniej specyfikę samorządu wojewódzkiego i jego związków zarówno z innymi jednostkami samorządu terytorialnego, jak i administracją rządową, niezwykle trudno jest rozpatrywać problematykę działań decydentów, dotyczących oddziaływania na mieszkańców w ramach jakiegokolwiek wąsko określonego zakresu, nie tylko aktywności fizycznej. Wynika to z faktu, że działania te mogą się wzajemnie wspierać, uzupełniać i stymulować, a w efekcie końcowym, z punktu widzenia finalnego odbiorcy, nie ma większego znaczenia fakt, kto konkretnie bądź w jakim wymiarze odpowiada za satysfakcjonujący rezultat. Z tego też względu, przy analizie kluczowych dokumentów planistycznych i programów społecznych, autorzy zdecydowali się na przybliżenie nie tylko tych z nich, które są efektem pracy samorządu województwa, ale również tych, za które odpowiada wojewoda realizujący w regionie politykę rządu. Nie zdecydowano się wszakże – z jednym wyjątkiem – na przegląd materiałów wytworzonych na szczeblu powiatów i gmin (łącznie jest ich w województwie ponad 350), gdyż przekracza to znacznie możliwości objętościowe tego opracowania. Wspomnianym wyjątkiem jest Warszawa (miasto na prawach powiatu), która została uwzględniona z uwagi na rolę najważniejszego w województwie ośrodka miejskiego, silnie oddziałującego na otoczenie. Dla uporządkowania sposobu prezentacji działań decydentów w zakresie wspierania aktywności fizycznej mieszkańców województwa mazowieckiego przyjęto podział na trzy grupy dokumentów i programów społecznych: tych wypracowanych przez samorząd województwa, tych rządowych i tych, za które odpowiadają władze Warszawy.

Na początek warto zwrócić uwagę, iż w opracowanym w 2022 r. dokumencie *Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej województwa mazowieckiego* w zasadzie brak jest jakichkolwiek wyraźnych odwołań do aktywności i kultury fizycznej mieszkańców regionu, jeśli nie liczyć przywołania walorów przyrodniczych województwa w kontekście rzeczywistego i potencjalnego ich wykorzystania dla uprawiania różnych form turystyki aktywnej i rekreacji oraz kwestii rozwoju tras rowerowych, aczkolwiek rozpatrywanej przede wszystkim z punktu widzenia zagadnienia transportu i ekologii, zaledwie ze wzmianką o turystyce i rekreacji oraz aktywnym przemieszczaniu się (Puk, 2022,

s. 65–66, 116). Można zatem wnioskować, iż problematyka aktywności fizycznej społeczeństwa nie jest, z punktu widzenia regionalnych decydentów, zagadnieniem kluczowym. Co ciekawe, w dokumencie tym uwagę zwraca dokonana delimitacja wojewódzkich miejskich obszarów funkcjonalnych – na 11 opisanych jednostek aż w 9 przypadkach władarze miast wskazali, że w ich ośrodkach osłabieniu ulegają funkcje związane z turystyką i rekreacją (Puk, 2022, s. 130). W związku z tym nie powinno dziwić, że również w przyjętym w 2022 r. (Uchwała nr 72/22, 2022) dokumencie *Strategia rozwoju województwa mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze* marginalnie potraktowano kwestię aktywności fizycznej mieszkańców. Co prawda, w ramach kierunków działań do 2030 r., w obszarze „Społeczeństwo” pojawia się, uznany za priorytetowy, kierunek 16. pod nazwą „Podnoszenie standardów funkcjonowania infrastruktury społecznej oraz zmniejszenie różnic w dostępie do świadczeń zdrowotnych i opiekuńczych”, w ramach którego zapisano działanie 16.3: „Kształtowanie warunków sprzyjających aktywności fizycznej mieszkańców” (Kozubek, 2022, s. 69), ale jest to jedyne nawiązanie do rozpatrywanej problematyki. W rozwinięciu samego działania umieszczono zaś jedynie zapis, iż „ważne jest kształtowanie warunków sprzyjających aktywności fizycznej mieszkańców, w tym tworzenie bazy rekreacyjno-sportowej i rozwój nauk o kulturze fizycznej” (Kozubek, 2022, s. 70). Nieco bardziej rzeczowy zapis znalazł się przy analizie konkretnych, problemowych obszarów strategicznej interwencji – w przypadku podregionu ostrołęckiego zapisano konieczność wykorzystania potencjału przyrodniczego na potrzeby rekreacyjne i modernizację istniejącej infrastruktury turystycznej, m.in. poprzez budowę nowych szlaków turystyki aktywnej (Kozubek, 2022, s. 82). Co jednak ciekawe, aspekty te umieszczono w ramach działań w zakresie ochrony i wykorzystania walorów środowiska przyrodniczego, nie zaś kwestii społecznych. W ramach porównania warto nadmienić, iż w poprzedniej strategii problematyka wsparcia i rozwoju rekreacji (najczęściej w powiązaniu z turystyką) była dużo bardziej widoczna. Być może wynikało to z faktu, że jako jedną ze słabych stron województwa wskazano tam niski poziom sprawności fizycznej mieszkańców regionu, w szczególności młodego pokolenia (Strzelecki, 2006, s. 22).

Zdecydowanie najliczniejsze odniesienia do aktywności fizycznej mieszkańców województwa znaleźć można w dokumencie *Strategia rozwoju turystyki w województwie mazowieckim na lata 2014–2020*, którego obowiązywanie zostało dodatkowo przedłużone do końca 2022 r. (Uchwała nr 164/20, 2020). Wynika to z samej tematyki opracowania i silnego powiązania turystyki z rekreacją, jak również przypisania znaczącej roli turystyce aktywnej w dalszym rozwoju regionalnego sektora usług turystycznych. Dokument ten jest dość obszerny, ale warto zwrócić uwagę na kilka jego zapisów. Przede wszystkim w ramach przyjętej misji polityki turystycznej województwa mazowieckiego (w brzmieniu „Turystyka ożywia region”) jako pierwszy znalazł się zapis, iż turystyka „aktywizuje i porusza społeczność mieszkańców regionu, skłaniając ludzi do podróżowania i spędzania czasu w sposób aktywny (zarówno w sensie aktywności fizycznej, jak i poznawczej), a w ten sposób podnosi jakość życia mieszkańców województwa” (*Strategia rozwoju turystyki...*, 2014, s. 117). Jest to spójne ze zdefiniowanymi dla interesariuszy korzyściami, wśród których wskazano m.in. wzrost aktywności sportowej w społecznościach lokalnych (*Strategia rozwoju turystyki...*, 2014, s. 102). Co ważne,

jeden z obszarów strategicznych dokumentu dotyczy aktywizacji turystycznej mazowieckiej młodzieży, czego konieczność – zdaniem autorów – wynika m.in. z faktu, iż młodzi ludzie w regionie nie mają wykształconych potrzeb uczestnictwa w turystyce, tak związanej z aktywnością fizyczną, jak i poznawczą (*Strategia rozwoju turystyki...*, 2014, s. 135). Chyba najciekawszą propozycją w ramach tego obszaru jest aktywizacja młodzieży gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej do turystyki prozdrowotnej i kwalifikowanej, obejmująca wycieczki z elementami survivalu, charakteryzujące się wyjątkowym wysiłkiem fizycznym, co m.in. zdradza sama nazwa programu: *Zdrowo się sponiewialiliśmy* (*Strategia rozwoju turystyki...*, 2014, s. 136–137). Warto podkreślić, że w kontekście popytu turystycznego autorzy dokumentu wskazali, iż największy potencjał wzrostowy ma m.in. turystyka aktywna (piesza, rowerowa, wodna, konna), która powinna być rozwijana poprzez ekspansję i lepsze wykorzystanie istniejących tras turystycznych (*Strategia rozwoju turystyki...*, 2014, s. 95). Na koniec analizy dokumentów planistycznych trzeba jeszcze zwrócić uwagę na dokument *Strategia Marki Województwa Mazowieckiego na lata 2022–2025*, w którym, w ramach architektury marki Mazowsze, w markach zasilających w sekcji „Kultura, dziedzictwo, turystyka”, pojawia się odwołanie do – jako najpopularniejszych – marki sportu i rekreacji w postaci przykładów stadionu PGE Narodowy i spływów kajakowych rzekami Mazowsza (*Strategia Marki...*, s. 130). Wśród wartości naturalnych, wynikających z kapitału marki Mazowsze, wyszczególniona jest tam także m.in. dostępność różnorodnych atrakcji turystycznych i rekreacyjnych (*Strategia Marki...*, s. 42).

Zapisy zawarte w dokumentach planistycznych są realizowane poprzez implementację samorządowych programów. Najważniejszym z nich, w kontekście aktywności fizycznej mieszkańców województwa, był „Mazowiecki Instrument Wsparcia Infrastruktury Sportowej” (MIWIS), w 2022 r. realizowany pod nazwą „Mazowsze dla Sportu 2022” (nabór wniosków prowadzono do 21 lutego 2022 r.). Jego nadrzędnym celem jest poprawa jakości życia mieszkańców regionu w zakresie upowszechniania kultury fizycznej, sportu i rekreacji (Mazowsze dla Sportu, 2022). Ma on być osiągnięty poprzez finansowe wsparcie (dotacja celowa) mazowieckich gmin i powiatów (każda jednostka – z wyjątkiem Warszawy – mogła złożyć jeden wniosek na realizację jednego zadania) w budowie nowej lub remoncie i przebudowie niedostatecznie utrzymanej lub funkcjonalnej infrastruktury sportowej, co ma umożliwić powstanie lokalnych stref aktywności fizycznej (Mazowsze dla Sportu, 2022). Ważne przy tym jest zastrzeżenie, że wszystkie te obiekty powinny służyć rekreacji lub masowemu uprawianiu sportu w formie nieodpłatnej. W szczególności sugerowane są takie obiekty, jak: hale i boiska sportowe, boiska sportowe wielofunkcyjne (np. do streetballa i sportów plażowych), korty tenisowe, skateparki, lodowiska, obiekty do uprawiania sportów wodnych (przystanie wiosłarskie, kajakarskie i żeglarskie), obiekty do uprawiania sportów miejskich (siłownie plenerowe, pumptrack, street workout), place sportowo-rekreacyjne (z wyłączeniem placów zabaw) (Mazowsze dla Sportu, 2022). Dofinansowanie pojedynczego zadania nie mogło przekroczyć 300 tys. zł i obejmowało do 75% kosztów kwalifikowalnych – łącznie na program w 2022 r. przeznaczono pierwotnie 30 mln zł (Mazowsze dla Sportu, 2022), jednak ostatecznie dofinansowanie zwiększono do rekordowych w historii edycji

tego projektu 41 mln zł dla 189 inwestycji (w 2021 r. było to o 10 mln zł mniej), tłumacząc to m.in. koniecznością wzmożonej aktywności fizycznej po czasie pandemicznym (*Rekordowe 41 mln zł...*, 2022).

Warto także krótko wspomnieć o programie „Mazowsze dla seniorów”, którego pilotażowa edycja pod nazwą „Samorządowy Instrument Wsparcia Inicjatyw Rad Seniorów 2022” została zrealizowana w 2022 r. (*Mazowsze pomoże seniorom...*, 2022). Instrument ten zakładał m.in. aktywizację osób starszych poprzez polepszenie ich jakości życia, co miało się odbywać przez udzielenie mazowieckim gminom i dzielnicom m.st. Warszawy pomocy finansowej, przeznaczonej na realizację własnych zadań, które były inicjatywą rad seniorów (*Regulamin udzielania...*, 2022, s. 2). Maksymalne dofinansowanie zadań wynosiło 20 tys. zł i mogło pokryć do 80% kosztów kwalifikowalnych, a na program zarezerwowano 1 mln zł (*Mazowsze pomoże seniorom...*, 2022). Ostatecznie w dwóch turach naboru udzielono wsparcia dla 43 projektów na łączną kwotę prawie 780 tys. zł (*Mazowsze dla seniorów 2022 – lista beneficjentów*, 2022; *Mazowsze dla seniorów 2022 – lista beneficjentów w ramach naboru uzupełniającego*, 2022), a wśród sfinansowanych inicjatyw znalazły się m.in. kampanie promujące zdrowie i aktywność fizyczną osób starszych (*Rady seniorów...*, 2022).

O rosnącym problemie zapewnienia aktywności fizycznej osobom starszym świadczy również zainteresowanie administracji rządowej, która specjalnie w tym celu realizuje program „Senior+”, adresowany do jednostek samorządu. Celem strategicznym programu jest zwiększenie aktywnego uczestnictwa seniorów w życiu społecznym, co jest realizowane przede wszystkim przez dofinansowanie tworzenia i działania ośrodków wsparcia dla seniorów przez jednostki samorządu terytorialnego, których strategie rozwoju uwzględniają rozwój infrastruktury dla osób starszych (*Program wieloletni „Senior+”...*, s. 5, 9). Wskutek tego seniorzy powinni mieć zagwarantowaną m.in. możliwość aktywnego spędzania czasu, korzystania z aktywności ruchowej lub kinezyterapii oraz oferty rekreacyjnej. Budżet programu to 300 mln zł, rozłożony po 60 mln zł rocznie na okres jego realizacji (Uchwała nr 191, 2020).

Na koniec warto przyjrzeć się, jak kwestia aktywności fizycznej postrzegana jest w Warszawie, największym ośrodku miejskim województwa. W dokumencie *Strategia #Warszawa2030* z tym zagadnieniem bezpośrednio związany jest cel operacyjny 2.2. „Aktywnie spędzamy czas wolny blisko domu”, stanowiący część drugiego celu strategicznego „Wygodna lokalność” (*Strategia #Warszawa2030*, 2018, s. 19). Założenia ww. celu operacyjnego to zwiększenie dostępności atrakcyjnych i przyjaznych miejsc m.in. aktywności sportowej i rekreacyjnej, co ma przyczynić się do rozwoju fizycznego, a tym samym podniesienia jakości życia (*Strategia #Warszawa2030*, 2018, s. 30). Program wykonawczy do tego celu przyjęto do realizacji dopiero w 2022 r. pod nazwą *Program sportowo blisko domu do 2025 roku* (Zarządzenie nr 88/2022, 2022). Jest to bardzo obszerny dokument, przede wszystkim ze względu na załączone do niego opracowania, zwłaszcza *Diagnozę sportu i rekreacji w Warszawie 2015–2019* oraz *Katalog form aktywności fizycznych blisko domu*. Pierwsze jest szczegółową analizą nie tylko miejskiej oferty sportowo-rekreacyjnej i jej dostępności czy uwarunkowań organizacyjnych i finansowych działań służących zapewnieniu aktywności fizycznej mieszkańcom, ale

również praktyk warszawianek i warszawiaków w zakresie szeroko rozumianej rekreacji. Drugie natomiast stanowi swego rodzaju kompendium i poradnik dotyczący form aktywności fizycznej sugerowanych dla różnych grup odbiorców (w tym m.in. dzieci i młodzieży, seniorów, kobiet w ciąży czy osób niepełnosprawnych) oraz możliwych do podejmowania w pobliżu swego miejsca zamieszkania. W programie zawarto trzy cele szczegółowe, dzięki którym planowane jest osiągnięcie wspomnianego celu operacyjnego 2.2., zapisanego w dokumencie *Strategia #Warszawa2030*, a mianowicie (*Program sport i rekreacja...*, 2022):

- 1) Mamy dostęp do różnorodnych miejsc aktywności fizycznej blisko domu – realizacja tego celu ma odbywać się poprzez przygotowanie nowych (lub udoskonalanie istniejących) miejsc aktywności fizycznej, zwłaszcza lokalnych, ogólnodostępnych i darmowych; 34 takie inwestycje zaplanowano w 12 dzielnicach miasta.
- 2) Mamy dostęp do różnorodnej oferty zajęć sportowo-rekreacyjnych blisko domu – realizacja tego celu ma się odbyć poprzez wdrożenie ponad 100 projektów na terenie całego miasta, które zakładają przygotowanie ofert zajęć sportowo-rekreacyjnych blisko domu, tzn. w ośrodkach sportu i rekreacji, domach kultury, miejscach aktywności lokalnej, szkołach czy ośrodkach pomocy społecznej.
- 3) Jesteśmy informowani i zachęcani do aktywności fizycznej blisko domu oraz do prowadzenia zdrowego trybu życia – realizacja tego celu opiera się na sześciu projektach, głównie kampaniach informacyjnych na temat oferty sportowo-rekreacyjnej, zdrowego życia (w tym odżywiania) i korzyści z uprawiania aktywności fizycznej.

Dokument zakończony jest rekomendacjami i wnioskami, w większości powtarzającymi zagadnienia przytoczone w ramach celów szczegółowych. Warto jednak zwrócić uwagę na dostrzeżone tam również nieco mniej oczywiste kwestie, jak np. konieczność edukacji do aktywności fizycznej już najmłodszych mieszkańców Warszawy, idea stworzenia jednolitych karnetów wejść oraz programów lojalnościowych w miejskich ośrodkach sportu i rekreacji oraz uruchomienie platformy internetowej i aplikacji mobilnej, zawierających ofertę miejskich aktywności fizycznych wraz z informacjami o lokalnej infrastrukturze sportowo-rekreacyjnej (*Program sportowo...*, 2021, s. 87).

Podsumowanie i wnioski

Z analizy regionalnych dokumentów planistycznych o charakterze ogólnym wynika, że aktywność fizyczna mieszkańców województwa mazowieckiego nie jest obszarem priorytetowym. Z kolei w programach dotyczących *stricte* turystyki i rekreacji w zdecydowanie większym zakresie wskazuje się na potrzebę promowania takiej aktywności, w tym z uwzględnieniem specyfiki oczekiwań i wymagań grupy, dla której aktywne spędzanie czasu na świeżym powietrzu ma kluczowe znaczenie rozwojowe, tj. młodzieży. Zastanawiające jest w tym kontekście, że brak jest specjalnych programów dedykowanych tej grupie odbiorców w zakresie samej promocji zdrowia i aktywności fizycznej, tak jak ma to miejsce w przypadku seniorów. Być może ta ostatnia grupa wymaga pilniejszej, wskutek wieloletnich zaniedbań, reakcji w tym obszarze, ale należy pamiętać, że myślenie takie może spowodować utrzymanie *status quo* i konieczność ponoszenia

w przyszłości dodatkowych kosztów leczenia schorzeń będących efektem niedostatecznej aktywności fizycznej aktualnych młodych pokoleń.

Poważne potraktowanie problematyki aktywności fizycznej mieszkańców jest widoczne na szczeblu lokalnym, przykładowo w warszawskim dokumencie *Program sportowo blisko domu do 2025 roku* wskazano na konieczność edukacji w zakresie aktywności fizycznej już najmłodszych mieszkańców Warszawy oraz zaproponowano stworzenie rozwiązań i ułatwień mających zachęcić warszawiaków do miejskich aktywności fizycznych. W tej grupie zwłaszcza interesujące są propozycje utworzenia wspierających system miejskiej infrastruktury sportowej platformy internetowej i mobilnej aplikacji, ponieważ świadczą one o próbie wykorzystania nowoczesnych technologii, tak często obwinianych o spadek zainteresowania ruchem, do wsparcia aktywizacji społeczeństwa w tym zakresie. Takie podejście może mieć niebagatelne znaczenie dla przedstawicieli młodych pokoleń i znacząco ułatwić im podejmowanie aktywności ruchowej. Oczywiście same aplikacje czy strony www nie zastąpią realnej infrastruktury sportowej, której dostępność w bliskim otoczeniu sprzyja podejmowaniu aktywności fizycznej. Równie ważne jest jednak, poza stworzeniem zaplecza materiałowego, zapewnienie możliwości i chęci korzystania z niego, w czym kluczowa zdaje się być kształtująca dobre nawyki aktywnego spędzania czasu wolnego edukacja, realizowana od najmłodszych lat nie tylko w domu czy szkole, ale w całym społeczeństwie.

Literatura

- Drygas, W., Głównczyńska, R., Turska-Kmieć, A., Folga, A. (2021). Aktywność fizyczna jako kluczowy czynnik w promocji zdrowia i profilaktyce chorób przewlekłych. W: W. Drygas, M. Gajewska, T. Zdrojewski (red.). Niedostateczny poziom aktywności fizycznej w Polsce jako zagrożenie i wyzwanie dla zdrowia publicznego. Raport Komitetu Zdrowia Publicznego PAN. Warszawa: Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego – Państwowy Zakład Higieny, s. 31–51.
- Gajewska, M., Lewtak, K., Urban, E. (2021). Działania na rzecz upowszechniania aktywności fizycznej – skala ogólnopolska. W: W. Drygas, M. Gajewska, T. Zdrojewski (red.). Niedostateczny poziom aktywności fizycznej w Polsce jako zagrożenie i wyzwanie dla zdrowia publicznego. Raport Komitetu Zdrowia Publicznego PAN. Warszawa: Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego – Państwowy Zakład Higieny, s. 145–162.
- Gieroba, B. (2019). Wpływ aktywności fizycznej na zdrowie psychiczne i funkcje poznawcze. *Medycyna Ogólna i Nauki o Zdrowiu*, 25 (3), s. 153–161. DOI: <https://doi.org/10.26444/monz/112259>
- Gołębiowska, A., Zientarski, P. B., Stępień, E. (2016). Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej a samorząd terytorialny. W: A. Gołębiowska, P. B. Ziętański (red.). *Funkcjonowanie samorządu terytorialnego – uwarunkowania prawne i społeczne*. Warszawa: Kancelaria Senatu, s. 13–32.
- Komisje Sejmiku (2023). Pobrano z: <https://mazovia.pl/pl/bip/sejmik/komisje-sejmiku/komisja-zdrowia-i-kultury-fizycznej.html> (dostęp: 15.09.2023).
- Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483).
- Koćciuszuk, J. (2016). Znaczenie ruchu i aktywności w życiu człowieka. W: E. Krajewska-Kułak, C. Łukaszuk, J. Lewko, W. Kułak (red.). *Holistyczny wymiar współczesnej medycyny*. Tom 2. Białystok: Uniwersytet Medyczny w Białymstoku, s. 776–788.

- Kozubek, E. (red.) (2022). Strategia rozwoju województwa mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze. Warszawa: Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego.
- Matwiejuk, J. (2014). Samorząd terytorialny w Polsce. W: M. Perkowski, J. Szymański, M. Zdanowicz (red.). Człowiek i prawo międzynarodowe. Księga dedykowana Profesorowi Bogdanowi Wierzbickiemu. Białystok: Temida 2, s. 313–338.
- Mazowsze dla seniorów 2022 – lista beneficjentów (2022). Pobrano z: <https://mazovia.pl/pl/bip/zalatw-spraw/zdrowie-i-polityka-spoleczna/mazowsze-dla-seniorow/mazowsze-dla-seniorow-2022--lista-beneficjentow.html> (dostęp: 15.09.2023).
- Mazowsze dla seniorów 2022 – lista beneficjentów w ramach naboru uzupełniającego (2022). Pobrano z: <https://mazovia.pl/pl/bip/zalatw-spraw/zdrowie-i-polityka-spoleczna/mazowsze-dla-seniorow/mazowsze-dla-seniorow-2022-lista-beneficjentow-w-ramach-naboru-uzupelniajacego.html> (dostęp: 15.09.2023).
- Mazowsze dla Sportu (2022). Pobrano z: <https://bip.mazovia.pl/pl/bip/zalatw-spraw/edukacja-i-sport/mazowsze-dla-sportu-2022/mazowsze-dla-sportu-2022-komunikat-nr-1.html> (dostęp: 15.09.2023).
- Mazowsze pomoże seniorom. Rusza nowy program wsparcia (2022). Pobrano z: <https://mazovia.pl/pl/bip/zalatw-spraw/zdrowie-i-polityka-spoleczna/mazowsze-dla-seniorow/mazowsze-pomoze-seniorom-rusza-nowy-program-wsparcia.html> (dostęp: 15.09.2023).
- Panasiuk, B., Krajewska-Kułał, E., Okurowska-Zawada, B. (2018). Wybrane aspekty wpływu aktywności ruchowej na organizm młodzieży. W: E. Krajewska-Kułał, C. Łukaszuk, J. Lewko, W. Kułał (red.). Holistyczny wymiar współczesnej medycyny. Tom 4. Białystok: Uniwersytet Medyczny w Białymstoku, s. 665–674.
- Program sport i rekreacja w Warszawie do roku 2025 (2022). Pobrano z: <https://sport.um.warszawa.pl/program-sport-i-rekreacja-w-warszawie-do-roku-2025> (dostęp: 15.09.2023).
- Program sportowo blisko domu do 2025 roku (2021).
- Program wieloletni „Senior+” na lata 2021–2025 (2020).
- Puk, M. (red.) (2022). Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej województwa mazowieckiego. Warszawa: Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego.
- Rady seniorów ze wsparciem Mazowsza (2022). Pobrano z: <https://radoniepokalanow.pl/rady-seniorow-ze-wsparciem-mazowsza/> (dostęp: 15.09.2023).
- Regulamin udzielania i przekazywania pomocy finansowej z budżetu Województwa Mazowieckiego w ramach zadania pn.: „Samorządowy Instrument Wsparcia Inicjatyw Rad Seniorów 2022” (2022).
- Rekordowe 41 mln zł na rozwój bazy sportowej na Mazowszu (2022). Pobrano z: https://mazovia.pl/pl/edukacja_i_sport/aktualnosci/rekordowe-41-mln-zl-na-rozwoj-bazy-sportowej-na-mazowszu.html (dostęp: 15.09.2023).
- Strategia #Warszawa2030 (2018).
- Strategia Marki Województwa Mazowieckiego na lata 2022–2025 (2021).
- Strategia rozwoju turystyki w województwie mazowieckim na lata 2014–2020 (2014).
- Strzelecki, Z. (red.) (2006). Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do roku 2020 (aktualizacja). Warszawa: Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego.
- Szumiec, M. (2016). Aktywność fizyczna jako istotny czynnik wzmacniania potencjału zdrowotnego – wyzwania dla edukacji zdrowotnej. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis „Studia de Securitate”*, 224, s. 133–157.
- Uchwała nr 145/09 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 7 września 2009 r. w sprawie Statutu Województwa Mazowieckiego (Dz. Urz. Woj. Maz. z 2009 r. nr 144 poz. 4385).

Uchwała nr 164/20 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 15 grudnia 2020 r. zmieniająca uchwałę w sprawie przyjęcia dokumentu pn. „Strategia Rozwoju Turystyki w województwie mazowieckim na lata 2014–2020”.

Uchwała nr 191 Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 2020 r. w sprawie ustanowienia programu wieloletniego „Senior+” na lata 2021–2025 (M.P. 2021 poz. 10).

Uchwała nr 72/22 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 24 maja 2022 r. w sprawie Strategii rozwoju województwa mazowieckiego 2030+.

Ustawa o samorządzie województwa z dnia 5 czerwca 1998 r. (Dz.U. 1998 nr 91 poz. 576).

Ustawa o sporcie z dnia 25 czerwca 2010 r. (Dz.U. 2010 nr 127 poz. 857).

WHO (2022). Pobrano z: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/physical-activity> (dostęp: 15.09.2023).

Zarządzenie nr 88/2022 Prezydenta Miasta Stołecznego Warszawy z 27 stycznia 2022 roku w sprawie przyjęcia do realizacji „Programu sportowo blisko domu do 2025 roku” do „Strategii #Warszawa2030”.

Zembura, P., Korcz, A., Cieśla, E., Nałęcz, H. (2022). Raport o stanie aktywności fizycznej dzieci i młodzieży w Polsce w ramach projektu Global Matrix 4.0. Warszawa: Fundacja V4Sport. Pobrano z: <https://www.activehealthykids.org/wp-content/uploads/2022/10/Poland-report-card-long-form-2022.pdf> (dostęp: 15.09.2023).

The policy of the self-government of the Mazowieckie Voivodeship in the field of supporting the physical activity of its inhabitants

Abstract. The aim of the study is to present the policy of the self-government of the Mazowieckie Voivodeship in the field of supporting the physical activity of its inhabitants. It can be concluded that in most regional planning documents of a general nature, physical activity of the inhabitants of the voivodeship is not treated as a priority area. This issue is significantly different in tourism programs, where there is a stronger emphasis on promoting physical activity. Moreover, at the regional level, several documents concerning activities in the field of promoting physical activity among chosen social groups have been developed, especially programs targeted at seniors deserve to be emphasized. Warsaw authorities also undertake numerous activities to activate their inhabitants in the field of physical recreation. Particularly noteworthy is the “Sports close to home program until 2025”. Its aim is to provide a variety of places of physical activity, offer sports and recreational activities, as well as inform people about training possibilities and thus encourage inhabitants to be more active.

Keywords: physical activity, voivodeship self-government, Mazovia, planning documents